

KOLUMNA ZUŽULOV VISOKI C



Selem je u Split

U VRHU SELEM JE U SPLITSKOM HNK POTVRDIO: VERDIJEVA SIMON BOCCANEGRA MOŽE BITI USPJEŠNA OPERA SAMO UZ DOBRU REŽIJU

PIŠE: Prof. dr. MIOMIR ŽUŽUL, "Globusov" operni kritičar

Utjecajni član Predsjedništva HDZ-a i bivši ministar vanjskih poslova, kao poznati ljubitelj opere umjetnosti - čijom su zaslugom u Hrvatskoj nastupali Plácido Domingo, Jose Carreras, Svetla Vasiljeva, a koji premijera Sanadera zadnjih nekoliko godina vodi na prestižne europske operne premijere - poput Opernog festivala u Veroni i otvorenja milanske Scale, od ovog će broja u Globusu povremeno objavljivati kritike hrvatskih, ali i svjetskih opernih premijera. Serija kritika započinje osvrtom na premijeru opere Simon Boccanegra, koja je u splitskom HNK izvedena 25. studenoga

Uz operu se kod nas uvrježilo nekoliko predrasuda, koje, čini mi se, utječu na to da se relativno malo ljudi može svrstati u kategoriju istinskih ljubitelja i redovnih posjetitelja opernih izvedbi. Prvo: zabluda je da su opere pisane za mali krug ljudi i da u njima može uživati samo posebno talentirana i obrazovana elita. Psihologija je dokazala da se ogromna većina emocija uči, posebice složene emocije poput estetskih, koje nam omogućavaju uživanje u umjetnosti. Stoga je za svako umjetničko doživljavanje potrebno određeno učenje, pri čemu se za većinu grana umjetnosti s kojima se u svakodnevnom životu često susrećemo to događa spontano. Opera ne spada u tu kategoriju svakodnevnih umjetnosti i potrebno je nešto obrazovanja da bi se se razumjelo. Drugo, često se smatra da je opera pripadala nekim drugim vremenima i da joj popularnost opada. Istina je upravo suprotna. U svijetu sve više ljudi redovito posjećuje operne kuće. U prosjeku više od milijun ljudi svakoga tjedna posjeti opernu izvedbu. Većini će se učiniti nevjerovatnim podatak da je npr. u Münchenu prošle godine više posjetitelja bilo u državnoj operi (oko 650 tisuća) nego na utakmicama Bayern (oko 600 tisuća) ili pak da je u New Yorku godišnje gotovo tri puta više posjetitelja u dvjema opernim kućama (Metropolitan i NYC opera) nego na NBA utakmicama Newyork Knicksa. Popularnost opere posebno je vidljiva za vrijeme brojnih ljetnih festivala koji se odvijaju diljem svijeta, a u Europi u gotovo svakoj državi. Za najpoznatije poput Bayreutha u Njemačkoj, Salzbourgha u Austriji ili Glyndebourna u Engleskoj ulaznice se nabavljaju mjesecima unaprijed. Najposjeceniji, poput Verone, imaju više od milijun posjetitelja za vrijeme festivala. Prije dvije godine prisustvovao sam izvedbi Tosce u Central parku u New Yorku, na kojoj je bilo 80 tisuća posjetitelja. Treće, mnogi će reći da je opera artifičijelna forma koja ne korespondira s realnim životom. Uistinu, u životu se ne tučemo, ne svadamo, pa čak i ne ljubimo pjevajući i glumeći uz pratnju muzike, ali muzika, pjevanje i gluma omogućavaju operi da na posebno snažan način prikaže sve ono što je u našim životima prisutno - i ljubav i mržnju, i zavist i ljubomoru, i tugu i veselje, i radost i ushit življenja i uspijevanja, i tragediju propadanja i umiranja. Objedinjujući mnoge umjetnosti u jednu, kako sam Mozart kaže, najkompleksniju i najkompletiju umjetničku formu, opera nam omogućava i najveći umjetnički užitek.

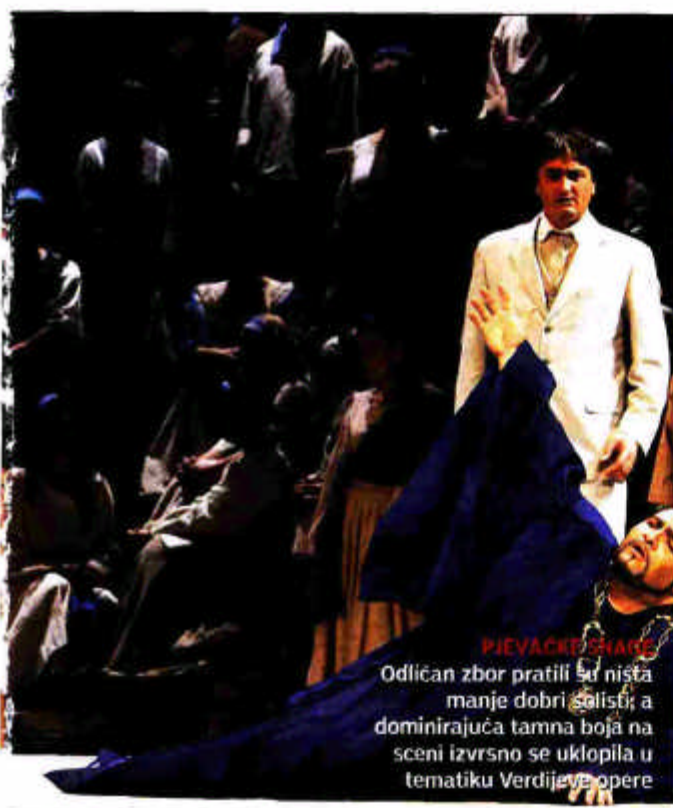


No, da bi se to i dogodilo, izvedba mora biti dobra. Jer, malo što može biti tako dosadno i neinspirativno kao loša operna izvedba. A opera je puno više od lijepog pjevanja. I da bi bila dobra, moraju se poklopiti mnogi faktori. Orkestar i dirigent koji mogu odsvirati kompliciranu strukturu koju je kompozitor napisao, režiser koji ideje opere zna pretvoriti u razumljiva i bliska scenska zbivanja, pjevači koji mogu u ljepotu pretočiti zahtjeve koji su često na samim ekstremima ljudskog umijeća, i još cijeli niz vidljivih i nevidljivih sudionika koji omogućavaju opernu izvedbu.

Svi bitni faktori u splitskoj premijeri Simona Boccanegre poklopili su se i omogućili uživanje u jednoj od najzahtjevnijih Verdijevih opera. Prva izvedba Boccanegre bila je u Veneciji 1857., i iako je Verdi već tada uživao status superzvijezde s uspjesima poput Traviate, Trubadura, Rigoleta i Nabucca, koje su ne samo dominirale opernim scenama nego su i arije iz tih opera pjevane diljem Italije (sjetimo se, opera je bila u to doba ono što danas zovemo popularna muzika) premijera je doživjela potpuni neuspjeh. Za razliku od prijašnjih Verdijevih opera, u Boccanegri nema arija koje se mogu pjevati, nema melodija koje odmah ulaze u uho, i što je možda najvažnije, radnja je suviše komplicirana i u prvom libretu slabo obrađena da bi je se moglo pratiti. No, kako se opera bavi s Verdiju dvije omiljene teme - politikom, kojom se veliki kompozitor cijeli život bavio, i odnosom između oca i kćeri, kojem se vraćao u nekoliko svojih opera, neuspjeh prve izvedbe nije ga potpuno obeshrabrio, i nakon što je upoznao

tu spasio Verdija

DIRIGENT ZA PRECIZNU IZVEDBU ORKESTRA ZASLUŽAN JE IVAN REPUŠIĆ, NASLJEDNIK LOVRE pl. MATAČIĆA, NIKŠE BAREZE I VJEKOSLAVA ŠUTEJA



PIEVAČKI ŠARŽ
Odličan zbor pratili su nista manje dobri solisti, a dominirajuća tamna boja na sceni izvrsno se uklopila u tematiku Verdijeve opere

vjerojatno najboljeg libretistu u povijesti opere, Arriga Boita, (s kojim će Verdi kasnije kreirati dva apsolutna remek-djela - Otello i Falstaff), napravio je reviziju opere koja je postavljena u Milanu 1881. i doživjela uspjeh. Bez obzira na taj uspjeh, Boccanegra je rijetko postavljana na scene, sve do legendarne Strehlerove produkcije u La Scali 1971. Prema mišljenju Placida Dominga, tek je ta produkcija pokazala da uz dobru režiju Boccanegra može biti uspješna i popularna opera. Uistinu, samo uz dobru režiju mogu se izbjeći slabosti priče i istaknuti snaga Verdijeve muzike. Kroz priču o Simonu Boccanegri plebejcu, pustolovu, vjerojatno i gusaru, koji postane dužd i vlada Genovom 25 godina, Verdi iznosi svoje omiljene političke ideje o odnosima između naroda i vlasti (arija Plebe! Patrizi! Popolo!), o jedinstvu Italije (od jednog do drugoga mora), ljubavi između oca i kćeri koji se sretnu nakon 25 godina, ljudskoj zloći i podlosti spremnoj na sve što u ovoj netipičnoj tragediji dovede do smrti "samo" glavnog lika. To su sve one teme koje inspiriraju i Petra Selema kao intelektualca, domoljuba, političara, pa i oca tinejdžerke, i zbog toga se drugi put prihvaća ambicioznog poduhvata postavljanja ove složene opere.

Zagrebačku izvedbu nisam imao priliku vidjeti, ali u splitskoj je uspio zadržavajući svu verdijevesku moć, ostvariti večer u kojoj se uživalo. Tome su naravno bitno pridonijeli i ostali sudionici izvedbe. Prije svega nema dobre opere bez dobrog sviranja, a neinspiriranost, pa čak i nezainteresiranost glazbenika, uz neautoritativnost dirigena-

ta nažalost je česta boljka naših opernih kuća. Ovaj put nije bilo tako. Orkestar je zvučao dobro i precizno, što vjerojatno treba prvenstveno pripisati Ivanu Repušiću, mladom dirigentu koji je već dokazao da je na najboljem putu nastaviti tradiciju velikih hrvatskih dirigenata koji su obilježili povijest muzike poput Lovre pl. Matačića, ili danas nastupaju u vodećim svjetskim opernim kućama poput Nikše Bareze i Vjekoslava Šuteja. O kakvom se talentu radi, pokazuje i podatak da je Repušić u operu "upao" tek četiri dana prije premijere i u to kratko vrijeme uspio svladati sve zahtjevnosti partiture i dobro motivirati orkestar. Kada se inspiriranom orkestru pridruži zbor, koji je i ovaj put bio odličan, podloga za uživanje u muzici je ostvarena. Od izvođača svakako treba izdvojiti mladog bugarskog baritona Kirila Manolova. Lijepim i moćnim glasom i dobrom glumom kreirao je Boccanegru sa svim aspektima složenosti njegove ličnosti i života. Od mnogih baritonskih uloga koje je Verdi napisao, Boccanegra je jedna od najsloženijih, a na temelju viđenog, uvjeren sam da je pred Manolovim velika karijera i uspjeh je vodstva splitske opere, što ga je uspjela angažirati u stalnu ovosezonsku postavu. Olga Romanko dobra poznanica splitske publike i odlična pjevačica uspjela je bez problema lijepo otpjevati ulogu Amelie, iako je meni osobno nedostajalo veća psihološka razrađenost lika djevojke u kojoj se odvija cijeli niz intenzivnih emocija i životnih situacija. Za razliku od većine Verdijeve opere Boccanegra nije "tenorska" opera. Uloga tenora niti je dominirajuća, niti je pretjerano pjevački zahtjevna. I to je sreća za splitsku izvedbu, budući da je tenor bio sigurno najslabija pjevačka karika ove večeri. Nasuprot tome, Ivica Čikeš složenoj ulozi Fiesca dao je odgovarajući dignitet, uz uvjerljivo i lijepo (što u basovskim ulogama i nije uvijek slučaj) pjevanje. Snazi opere značajno je doprinio i Ozren Bilušić koji kroz dobar muzički i glumački nastup pokazao svu podlost i zločestocu Paola (sam Verdi rekao je kako mu upravo lik Paola služi kao podloga za laga). Ukupnom dojmu izvedbe pridonijela je i scenografija koju je napravio Vasilij Jordan dokazujući na najbolji način kako opera spaja različite umjetničke forme. Možda je nekima smetala dominirajuća tamna boja, no meni se činila upravo usklađenom s ukupnom tamom opere.

Sve u svemu, nakon prošlogodišnje izvanredne Luise Miller premijera Simona Boccanegre dokazala je da ekipa splitske opere predvođena Petrom Selemom može postaviti i tako zahtjevne opere na nivo koji bi zadovoljio i najpoznatije operne kuće. I prava je šteta što te izvedbe nisu snimljene na DVD (što s dobrim izvedbama operne kuće u pravilu rade) kako bi što većem broju omogućio uživanje u ljepoti i snazi Verdijeve genijalnosti. ■

PETAR SELEM identificirao se s Verdijeve razmišljanjima o narodu i vlasti, odnosu oca i kćeri

